

“ אינני משורר, אלא שיר”

או

“המסקנה היא שהלוגיקה קובעת פחות בפסיכואנליזה מאשר השירה” (מילר, 2001) [1]

“..איזו היררכיה יכולה לאשר אותו כאנליטיקאי, לתת לו את חותמת הגומי? תעודת לידה אומרת לי שנולדתי. אני מתכחש לתעודה זו: אינני משורר, אלא שיר. שיר שנכתב, גם אם הוא נראה כמו סובייקט” (לאקאן מתוך ההקדמה למהדורה האנגלית, סמינר 11) [2]

מהו, מי הוא, אותו שיר שנכתב ושמוכּוּן את ההוויה. שנראה כמו סובייקט אך איננו סובייקט. חילצתי כמה נקודות שאני מקווה שיאפשרו לחקור לתוך המשפט הזה של לאקאן.

נקודה ראשונה:

השיר ולא משורר - מהווה את הממלכה של האחד, ללא האחר. השיר, ללא המשורר. השיר מהווה לדעתי את התמצית, הריכוז, של הוראתו האחרונה של לאקאן. סוף אנליזה. מקום של קרבה לממשי. מקום של אין יותר אשליות בקשר לאחר. אין ברירה אלא לשאת את בדידות הקיום שלך. בעצמך. אין אחר של האחר. אין טעם לתבוע. יש התענגות והיא נותרת אטומה. יש מן הרדיקליות באמירה הזו שמצמצמת את ההוויה לשיר. זוהי תמצית ההוראה המאוחרת במובן שמתווספים לסימפטום ולאיווי גם הסינטום וההתענגות. במקום סובייקט, מופיעה ההוויה המדברת. במקום המשורר, מופיע השיר.

אני, אומר לאקאן, עדיין לא נולדתי כסובייקט, למרות תעודת הלידה שרושמת אותי כסובייקט של הסדר הסמלי והחברתי. משהו אחר מתנה אותי, מכונן אותי. משהו אחר כותב אותי.

מושג הסובייקט הוא מושג סמלי. סובייקט של אוצר המסמנים שבאחר הגדול, שכפוף לשיח של האחר. עם השיר ההכרה נשארת לבדה בלי ה"אני" הנפרד. השיר שאני הינו, לא זה שאני כותב אלא זה שנכתב על ידי הדיבור שלי, מכונן אותי. השיר הוא ההוויה, אני השיר, והודות לאנליזה, אני יכול לחתום עליו.

נקודה שניה: השיר, סינטום?

בסמינר עשרים ('עוד') אומר לאקאן שידע חדש ניתן לייצר רק במקום של החסר אצל האחר. כל עוד אתה נשאר תחת המטריה של האחר, לא יוצר ידע חדש. גם בהקשר של יצירת מסמן חדש, או סינטום, יצירה היא יצירה כל עוד שהיא נבנית על פני החסר של האחר, כלומר שהיא נבנית כיש מאין. מילר מהשיעור של 14/3/2007, מסיים במשפט הבא: “זה כנראה ברמה של האחד, דרך ההזדהות עם הסינטום, שההתעוררות תוכל לעצור מלא להיכתב”. הוא אומר במילים אחרות- אל תהיה מרוצה מעצמך מזה שאתה אומר מה שאחרים רוצים לשמוע, מלהיות זה שמדובר בו על ידי המשפחה שלך.. אלא בזה שתשיג את הקונסיסטנטיות המוחלטת של הסינטום. הסינטום אינו הבנייה אלא הוא מה שהנני אני סינטום, זה אומר: “לזהות את ההוויה שלך כסינטום”, או אם תרצו, כשיר.

נקודה שלישית: השיר - כשהאות הופכת לליטוראל.

האות, שאריק לוראן מחדד שהיא אינה עקבה, אינה הטבעה ואינה מכשיר, מייצרת אפקט של **פמיניזציה**. נשיות- יזציה..?

ציטוט: "הסובייקט, שלא ניתן לייצג אותו יותר, כשהוא כבר לא מיוצג באחר הגדול, כשהאחר כבר לא זה שגורם לו ניכור, שהוא כבר לא רושם עצמו בו.. אז נצמד, נתלה הסובייקט בנקודת כפתור. אוביקט a. והאות הופכת ליטוראל: מציינת את קו הגבול, קו החוף אם תרצו, בין הידע להתענגות.. מצמצמת את הזוג S1S2, לS2, לבדו".

בציטוט נוסף: "האות היא שפת החור שבלב הידע". [3]

ניתן לחשוב על שפת החור בתוך הידע כמו מה שלאקאן אומר על האשה, שהיא: ציטוט: "האשה, אני עומד על כך שאינה קיימת, הינה בדיוק האות, האות כמסמן שאינו נמצא באחר". האשה שצריכה להפריד עצמה מן המסמנים הפאליים של האחר הגדול, ולקיים קשר אחר, עם ההתענגות. ההתענגות הנשית. ללא ה: לדעת איך לעשות. המצאה.

נקודה אחרונה:

המחשבה הזו, אודות השיר, שעשוי מחומרים של ההתענגות הנשית, הזכירה לי מסה קצרה של **מרגריט דיראס** שנקראת 'לכתוב' [4]. לאקאן שהקדיש לה טקסט, הביע פליאה כיצד יודעת דיראס מתוך עצמה את מה שהוא חוקר ומנסה לדעת כל חייו.

ז'אן ז'אק אנו, במאי הסרט המאהב שנעשה על פי ספרה האוטוביוגרפי של דיראס אמר כי את ספריה יש לקרוא בקול, בפה, ולא בעיניים, שכן כתיבתה כמעט לחשנית, דבר אדם אל עצמו, מקוטעת, רצופת שתיקות.

אקריא משהו מהסיום של המסה שכתבה ב1993, 3 שנים לפני שנפטרה. משהו שעשה לי אסוציאציה עם ההפרדה, שכרוכה בבדידות של סוף אנליזה, הפרדה שעבורי מודגשת במשפט הזה. בין המשורר - לשיר.

מתוך "לכתוב", דיראס [עמוד 33]:

...

לכתוב.

אני לא יכולה.

אף אחד לא יכול.

צריך לומר את זה: לא יכולים.

ואז כותבים.

זה הלא ידוע שאנו נושאים בתוכנו: לכתוב, לזה מגיעים. זה או לא כלום. אפשר לדבר על מחלת הכתוב.

זה לא פשוט, מה שאני מנסה לומר בזה, אבל אני חושבת שאפשר להיפגש שם, חברים מכל הארצות.

יש שגעון של כתיבה שנמצא בתוכנו, שגעון של כתיבה זועמת, קדחתנית, אבל לא משום כך נמצאים בתוך השגעון, להפך.

הכתיבה היא הלא ידוע. לפני שכותבים לא יודעים שום דבר על מה שעומדים לכתוב. ובכל צלילות הדעת.

זה הלא ידוע שבתוכנו, בתוך הראש, בתוך הגוף. זה אפילו לא הרהור, לכתוב, זאת מין תכונה שנמצאת לצד האישיות, באופן מקביל לה-עצמה, של אישיות אחרת שמופיעה ומתקדמת, בלתי נראית, מחוננת במחשבה, בזעם, ולפעמים, מרצונה שלה, נמצאת בסכנה של אובדן החיים.

אילו ידע מישהו משהו ממה שהוא עומד לכתוב לפני שעשה זאת, לפני שכתב, איש לא היה כותב לעולם. לא היה שום טעם בכך.

לכתוב פירושו לנסות לדעת מה היינו כותבים אילו כתבנו - את זה יודעים רק לאחר מעשה - לפני, זוהי השאלה המסוכנת ביותר שאדם יכול להציג לעצמו, אבל היא גם הנפוצה ביותר.

הכתוב מגיע כמו הרוח, עירום, עשוי דיו, זה הכתוב, וזה עובר כמו ששום דבר אחר לא עובר בחיים, שום דבר חוץ מאשר הם עצמם, החיים.

...

חמוטל שפירא

[1] ז.א.מילר (2001), כתב עת פסיכואנליטי, פולמוס, 18, עמ' 37.

[2] ז. לאקאן (1998), הקדמה למהדורה האנגלית של סמינר 11, בתרגום לא רשמי לעברית.

[3] The Purloined Letter and the Tao of the Psychoanalyst, Eric Laurent (2007), in: The Later Lacan An Introduction, Edited by Véronique Voruz and Bogdan Wolf, State Univ. of NY Press

[4] מ. דיראס (2004), לכתוב, הוצאת כרמל, עמ' 33